

سیمای سوره‌های قرآن

(کلیات - ویژگی‌ها - اهداف - محتوا)

(برگرفته از تفسیر قرآن مهر)

دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی

مدرسنامه: رضایی اصفهانی، محمد علی، ۱۳۴۱ ش - عنوان و نام پدیدآور: سیمای سوره‌های قرآن / تألیف: محمد علی رضایی اصفهانی.

مشخصات نشر: قم: انتشارات پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ۳۴۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۹۶۶-۲۵۳۴-۵۱-۷.

قیمت: ۴۳۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. موضوع: قرآن - - بررسی و شناخت موضوع: قرآن - - ترجمه‌ها.

رده‌بندی کنگره: BP/۶۵/۶۳ س ۹ ۱۳۸۹.

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹. شماره کتابشناسی ملی.

این کتاب با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است.

مؤسسه فرهنگی پژوهش‌های قرآنی المهدی

مرکز تحقیقات قرآن کریم المهدی

☐ ناشر: انتشارات پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن

☐ عنوان: سیمای سوره‌های قرآن

☐ تألیف: دکتر محمد علی رضایی اصفهانی

☐ تایپ و صفحه‌آرا: اکبر جعفری و محمد رضایی

☐ نوبت چاپ: اول ۱۳۸۹ ش

☐ شمارگان: ۲۰۰۰ جلد / قطع رقعی

☐ قیمت: ۴۳۰۰۰ ریال

☐ چاپخانه: چاپ قدس

مراکز پخش: همه حقوق مخصوص ناشر است.

۱. قم: انتشارات پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن: قم، خیابان سمیه، خیابان شهید رجایی، کوچه ۴، پلاک ۷۷. تلفن، پیام‌گیر و نمابر: ۷۷۳۴۰۹۴ - ۰۲۵۱، www.guransc.com

۲. قم، انتشارات المصطفی: قم، خیابان حجّیه، روبروی درب مدرسه حجّیه، جنب بنیاد نهج‌البلاغه، تلفن: ۷۷۳۰۵۱۷ - ۰۲۵۱

۳. قم، انتشارات زمزم هدایت: قم، میدان دورشهر (جانبازان)، خیابان شهید فاطمی، نبش کوچه ۳، تلفن: ۷۷۳۰۷۳۵ - ۰۲۵۱

۴. خراسان رضوی، انتشارات به‌نشر: مشهد، میدان بیمارستان امام رضا (ع)، ابتدای خیابان رازی، انتشارات آستان قدس رضوی، شرکت به‌نشر، تلفن: ۳۷ - ۸۵۱۱۱۳۶ - ۰۵۱۱

۵. تهران، انتشارات پکتا: تهران، خیابان حافظ، نرسیده به چهار راه کالج، نبش کوچه بامشاد، پلاک ۵۲۵، تلفن: ۵ - ۸۸۹۴۰۳۰۳ - ۰۲۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	درآمد
۱۵	کلیاتی درباره قرآن
۱۸	تاثیر گذاری اهداف قرآن، سوره ها و آیات در تفسیر
۱۸	اهداف نزول قرآن
۲۵	سیمای سوره حمد
۲۹	سیمای سوره بقره
۳۵	سیمای سوره آل عمران
۳۹	سیمای سوره نساء
۴۴	سیمای سوره مائده
۴۸	سیمای سوره انعام
۵۱	سیمای سوره اعراف
۵۵	سیمای سوره انفال
۵۹	سیمای سوره توبه

۶۳		سیمای سوره یونس
۶۶		سیمای سوره هود
۷۰		سیمای سوره یوسف
۷۴		سیمای سوره رعد
۷۸		سیمای سوره ابراهیم
۸۱		سیمای سوره حجر
۸۴		سیمای سوره نحل
۸۸		سیمای سوره اسراء
۹۳		سیمای سوره كهف
۹۷		سیمای سوره مريم
۱۰۰		سیمای سوره طه
۱۰۳		سیمای سوره انبياء
۱۰۷		سیمای سوره حج
۱۱۱		سیمای سوره مؤمنون
۱۱۴		سیمای سوره نور
۱۱۷		سیمای سوره فرقان
۱۲۱		سیمای سوره شعراء
۱۲۵		سیمای سوره نمل
۱۲۸		سیمای سوره قصص

۱۳۲		سیمای سوره عَنکَبُوت
۱۳۶		سیمای سوره روم
۱۳۹		سیمای سوره لقمان
۱۴۲		سیمای سوره سجده
۱۴۵		سیمای سوره احزاب
۱۴۹		سیمای سوره سبأ
۱۵۲		سیمای سوره فاطر
۱۵۵		سیمای سوره یس
۱۵۸		سیمای سوره صافات
۱۶۱		سیمای سوره ص (صاد)
۱۶۵		سیمای سوره زمر
۱۶۸		سیمای سوره غافر
۱۷۱		سیمای سوره فصلت
۱۷۴		سیمای سوره شوری
۱۷۸		سیمای سوره زخرف
۱۸۱		سیمای سوره دخان
۱۸۴		سیمای سوره جاثیه
۱۸۷		سیمای سوره احقاف
۱۹۰		سیمای سوره محمد

۱۹۳		سیمای سوره فتح
۱۹۶		سیمای سوره حُجُرَات
۱۹۹		سیمای سوره ق
۲۰۲		سیمای سوره ذاریات
۲۰۵		سیمای سوره طُور
۲۰۷		سیمای سوره نَجْم
۲۱۰		سیمای سوره قَمَر
۲۱۳		سیمای سوره الرَّحْمَن
۲۱۶		سیمای سوره واقعه
۲۱۸		سیمای سوره حدید
۲۲۱		سیمای سوره مجادله
۲۲۴		سیمای سوره حشر
۲۲۷		سیمای سوره مُمْتَحَنه
۲۲۹		سیمای سوره صف
۲۳۲		سیمای سوره جُمُعَه
۲۳۴		سیمای سوره منافقون
۲۳۶		سیمای سوره تغابن
۲۳۹		سیمای سوره طلاق
۲۴۱		سیمای سوره تحریم

۲۴۳		سیمای سوره ملک
۲۴۵		سیمای سوره قلم
۲۴۷		سیمای سوره حاقّه
۲۴۹		سیمای سوره معارج
۲۵۱		سیمای سوره نوح
۲۵۳		سیمای سوره جن
۲۵۵		سیمای سوره مَزْمَل
۲۵۷		سیمای سوره مَدّثَر
۲۵۹		سیمای سوره قیامت
۲۶۱		سیمای سوره دهر
۲۶۴		سیمای سوره مرسلات
۲۶۶		سیمای سوره نبأ
۲۶۸		سیمای سوره نازعات
۲۷۰		سیمای سوره عبس
۲۷۲		سیمای سوره تکویر
۲۷۴		سیمای سوره انفطار
۲۷۶		سیمای سوره مطفّین
۲۷۸		سیمای سوره انشقاق
۲۸۰		سیمای سوره بروج

۲۸۲		سیمای سوره طارق
۲۸۴		سیمای سوره اعلی
۲۸۶		سیمای سوره غاشیه
۲۸۸		سیمای سوره فجر
۲۹۰		سیمای سوره بلد
۲۹۲		سیمای سوره شمس
۲۹۴		سیمای سوره لیل
۲۹۶		سیمای سوره ضحی
۲۹۸		سیمای سوره انشراح
۳۰۰		سیمای سوره تین
۳۰۲		سیمای سوره علق
۳۰۴		سیمای سوره قدر
۳۰۶		سیمای سوره بینه
۳۰۸		سیمای سوره زلزال
۳۱۰		سیمای سوره عادیات
۳۱۲		سیمای سوره قارعه
۳۱۴		سیمای سوره تکاثر
۳۱۶		سیمای سوره عصر
۳۱۸		سیمای سوره همزه

۳۲۰		سیمای سوره فیل
۳۲۲		سیمای سوره قریش
۳۲۴		سیمای سوره ماعون
۳۲۶		سیمای سوره کوثر
۳۲۸		سیمای سوره کافرون
۳۳۰		سیمای سوره نصر
۳۳۲		سیمای سوره مسد
۳۳۴		سیمای سوره توحید
۳۳۶		سیمای سوره فلق
۳۳۸		سیمای سوره ناسی
۳۴۱		فهرست منابع
۳۴۳		فهرست آثار مؤلف
۳۴۷		فهرست انتشارات

درآمد:

سوره‌های قرآن کریم هر کدام به عنوان یک مجموعه، دارای ساختار، نظام و اهداف اصلی و فرعی است که در فهم و تفسیر آیات آن سوره نقش به سزایی دارند. ما در این نوشتار بر آنیم که سیمای کلی از هر سوره و اهداف آن ارایه کنیم. مطالبی که بیان می‌کنیم شامل چند بخش است:

الف: کلیاتی درباره نام، محل نزول، تعداد آیات، کلمات و فضایل قرائت سوره یا سوره‌ها.

ب: بیان اهداف کلی سوره یا سوره‌ها با استفاده از قرآن و منابع تفسیری.

ج: اشاراتی به مطالب هر سوره که شامل اشاره‌ای به مطالب عقیدتی،

اخلاقی، احکام، دیستان‌ها و مطالب متفرقه آن است.

اینک قبل از شروع مقدمه کوتاهی درباره قرآن کریم و سوره‌های آن به

عرض می‌رسانیم:

کلیاتی درباره قرآن:

قرآن مجید در طول ۲۳ سال بر پیامبر گرامی اسلام فرود آمد و آیات آن بوسیله نویسندگان وحی مثل علی علیه السلام و ابی بن کعب بر روی قطعات پراکنده پوست و چوب و... نوشته می‌شد. و برخی افراد آن را کاملاً به خاطر می‌سپردند و حافظ قرآن می‌شدند.

این قرآن در زمان پیامبر ﷺ به ۱۱۴ سوره و ۶۲۳۶ آیه تقسیم شد؛ همانطور که بعدها به سی قسمت یعنی سی جزء تقریباً مساوی تقسیم شده است.

آیه به معنای نشانه است، و به قسمتی از حروف یا کلمات یا جملات قرآنی گفته می‌شود، که با شماره از قسمت بعدی جدا می‌شود.

سوره در لغت به معنای رفعت، منزلت و دیوار شهر آمده است، و سوره بخشی معین از آیات قرآن است که حریم آن مانند حصار و دیوار شهر، از دیگر قسمت‌های قرآن جداست.

تمام سوره‌های قرآن در زمان حیات پیامبر ﷺ دارای نام و عنوان بودند. و گاهی یک سوره دارای نام‌های متعدد است، که متناسب با محتوا و مطالب سوره انتخاب شده است.

در حدیثی حکایت شده، که وقتی آیات قرآن بتدریج بر پیامبر خدا ﷺ فرود می‌آمد، دستور می‌دادند، که آن آیات را در جاهای مخصوص خود و در ضمن سوره‌ای قرار دهند. و این دستور بر طبق وحی بود. (۱)

هر سوره قرآن کریم، دارای جان و روحی است که در کالبد آیات آن سوره جریان دارد، یعنی هر سوره قرآن دارای اهداف کلی است که بر بقیه مطالب آن اشراف دارد، و آیات دیگر در آن چهارچوب توجیه و معنا می‌شود.

و در حدیثی از امام علی علیه السلام حکایت شده که: «قرآن را همچون شن‌های پراکنده قرار ندهید». (۲)

۱. رک: الاتقان، سیوطی، ج ۱، ص ۱۸۷ و پژوهشی در تاریخ قرآن، دکتر سید محمدباقر حجتی، ص ۸۸
۲. ولانتشره نثر الرمل. (مجمع البیان، طبرسی، ج ۶، ص ۹۴ ذیل آیه ﴿و رتل القرآن ترتیلاً﴾).

آری با توجه به نزول قرآن در اوضاع و شرایط متفاوت زمانی و مکانی، یکپارچگی، و وحدت منطقی و ادبی سوره‌های قرآن را از معجزات قرآن بر شمرده‌اند.^(۱)

مطالعه برای دستیابی به اهداف و کلیات هر سوره قرآن، روشی سودمند است و نوعی تفسیر موضوعی قرآن بشمار می‌آید.

این شیوه مطالعه در قرآن، دیدی وسیع و فراگیر به افراد می‌دهد، و می‌تواند چهره کلی سوره را به تصویر بکشد تا تلاوت کننده قرآن، پیام کلی سوره و موضوعات و مسائل آن را در قلمروی جامع، بررسی کند.

اینک با استعانت از خداوند متعال و توسل به روح قرآن و دست پروردگان مکتب قرآن یعنی اهل بیت علیهم السلام، به سراغ کلام خدا می‌رویم، و آن را سوره به سوره مورد پژوهش و دقت قرار می‌دهیم، و جان خود را با عطر آیات حق معطر و نورانی می‌کنیم.^(۲)

۱. اهداف و مقاصد سوره‌های قرآن، دکتر شحاته، ترجمه دکتر سید محمدباقر حجتی، ص ۲۹.

۲. این نوشتار در روز ۱۳ رجب (۱۳۷۸/۸/۱) مصادف با تولد قرآن ناطق امام علی علیه السلام، در شهر قم در جوار مرقده حضرت معصومه علیها السلام، شروع شد.